

IV. Béla uralkodása (1235–1270)

*Az uralkodói
díszbe öltözött
IV. Béla a Képes
krónika egy „P”
iniciáléjában*

10.B | 2023. dec. 12.

Rogerus: Carmen miserabile

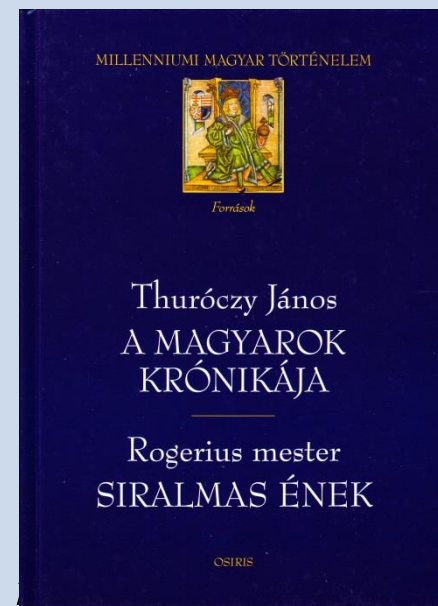
Béla király és a magyarok közötti gyűlölködés öt oka

(1) ...

(2) *Amikor ennek a Béla királynak az atyja, a jó emlékű András király megfizette tartozását a halálnak, a király az összes főembereivel és nemeseivel tüstént Székesfehérvár városába ment, és amikor itt – miként szokás – az esztergomi érsek a királyi koronával megkoronázta, bárói közül néhányat, akik vele szemben atyja pártján állottak, száműzetésbe kényszerített; akiket tudott – börtönbe vettetett; a főbb méltóságok közül pedig egy személyt, Dénes nádort megfosztotta a szeme világától. Ugyanitt hozott bizonyos határozatokat, és elrendelte, hirdessék ki, hogy az országot meg kell tisztítani a gonosz emberektől, akikben nagy volt a sokasága. Hogy a bárók vakmerő merészségét visszaszorítsa, elrendelte, hogy ha valaki a bárók közül az ő jelenlétében le mer ülni valamilyen székre – kivéve a hercegeket, érsekeket és püspököket, – bűnhődjék megérdemelt büntetéssel. Ugyanakkor elégettette a bárók székeit, amennyit meg tudott találni. Nem csekély csapásnak tartották ezt a száműzöttek rokonai, és az elfogottak barátai, akik a maguk jövőjét is féltették. Innen támadt közöttük a megbotránkozás.*

Σ?

(3) ...

1. Béla király és a nemesség közötti gyűlölködés okai

IV. B. célja uralkodásának kezdetén:

- II. A. politikáját elhibázottnak látja, híveivel leszámol
- kísérlet a főurak háttérbe szorítása
- a **birtokadományok visszaszerzése**
- **👑-i tekintély helyreállítása, 👑-i hatalom megszilárdítása**

→ **Γ ?** orsz. főméltóság,
következmény: konfliktus a bárókkal **a királyi tanács tagja**
→ ez megnehezíti a tatárok elleni katonai védekezést
(a tatárjárás választóvonalat jelent birtokpolitikájában)

Julianus, 1235/36 – ?

→ MH

→ a tatár veszély híre → **kunok betelepítése (1239)**

pogányok, nomádok → ellenérzések

→ 1241. **márc.**: fosztogatva elhagyják Mo.-ot

Julianus és Gerhardus barát szobra – ?

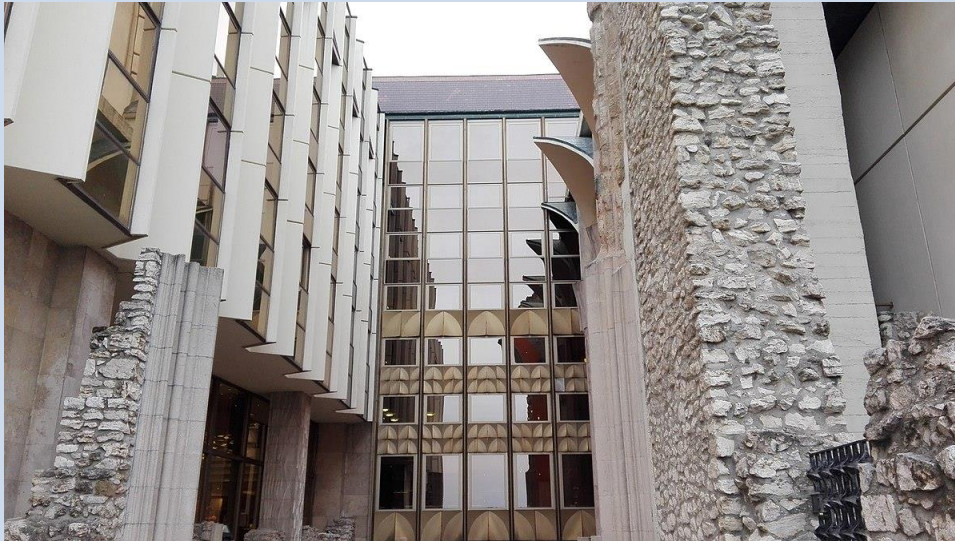
Domonkosok a középkori Budapesten

Margit-sziget

Vár ?
(mai Hilton)
1881: első
kerületi
nyilvános
községi
polgári
leányiskola

2. 1241/42

a) Mongol Bir.

- „tatár” szó – ?
 - Dzsingisz nagykán →
- Dzsingisz kán telefonnal – ?**
- utódja fia, Ögödej
unokája: Batu kán 1240 – Kijev elf.
1241/42 – Mo.

1242: Ögödej nagykán †

→ Batu visszasiet a nagykánválasztásra

→ vagy: a mo.-i előkészítő, félelemkeltő hadjárat volt csak

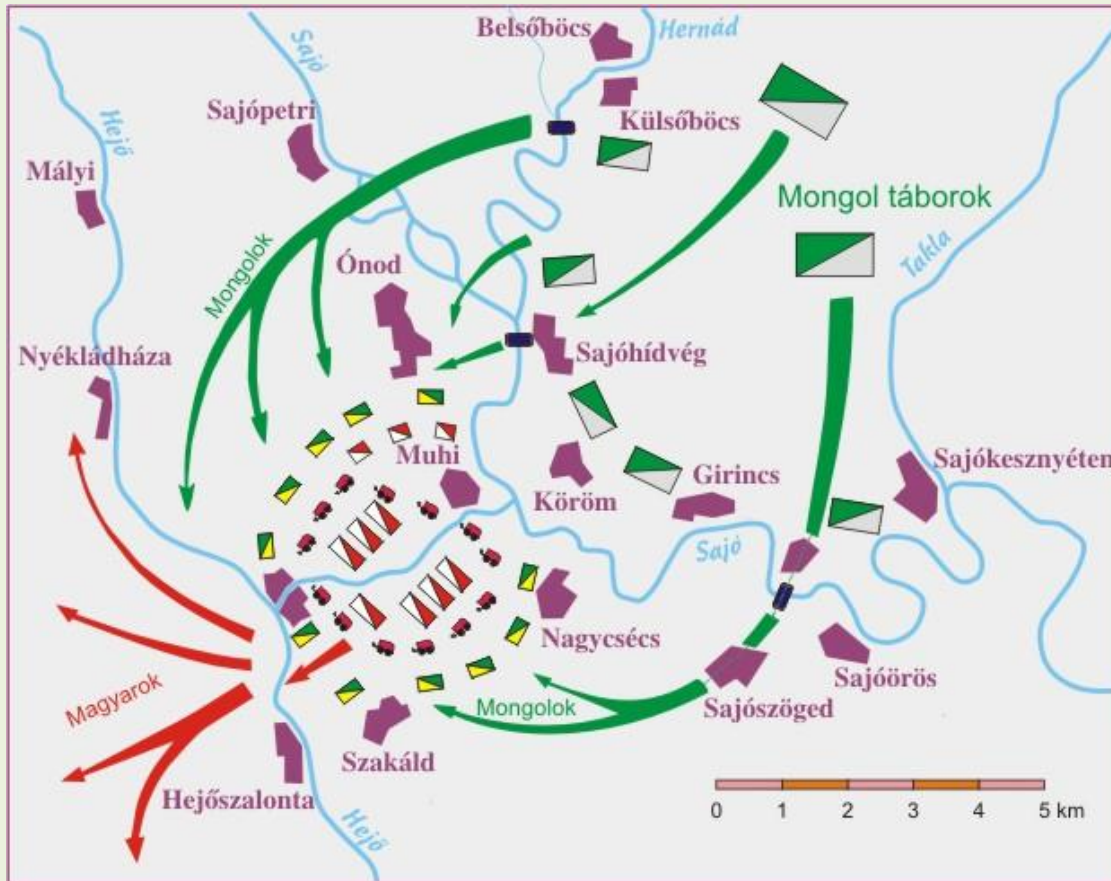
- **1400 körül: Timur Lenk tatárjai**

b) Mo. elpusztítása – TK 139. o.

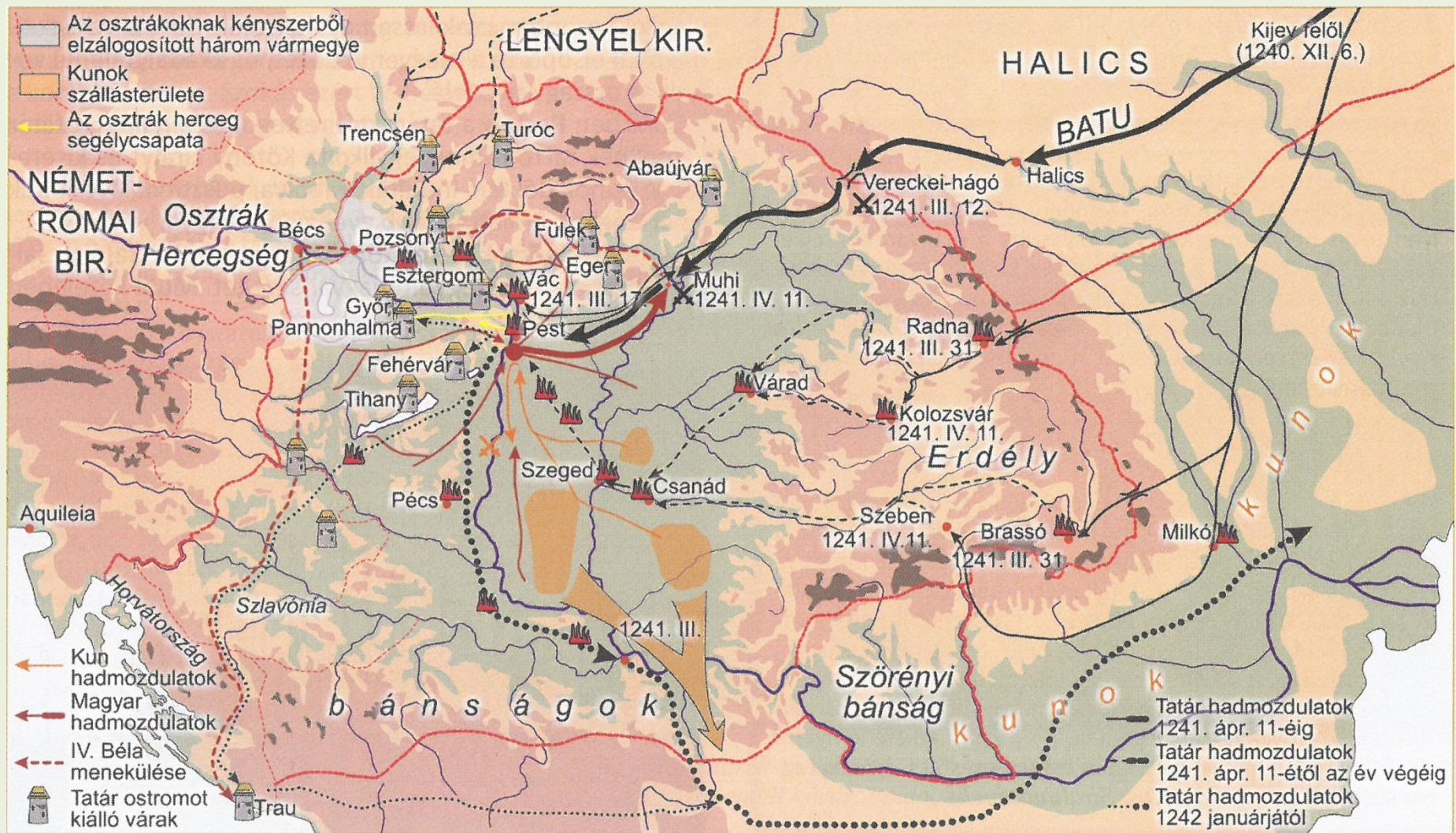
- **támadás három irányból – ?**
- 1241. ápr. 11. – ?

kudarcot vallott szekérvár-taktika

1241. április 11. – napi dátum?

Béla menekül az öt üldöző mongolok elől

- Ø külföldi segítség
- Ø szervezett ellenállás
- befagyott Duna → Dunántúl elpusztítása, kiv. kővárak
- 1 év megszállás → Ø mezőgazd. → éhínség

TK 139. o.

pl. - ?
követk. - ?

IV. B. → Trau (**Trogir**) szigetére menekül
sziget Spalatótól D-re 27 km-re az Adriai-tengerben
fogadalma – ?

c) katonai kudarc
nagymértékű pusztítás } → **IV. B. politikájának
megváltoztatására kényszerül**

a veszteség csak közvetve és bizonytalanul határozható meg

← a településhálózat sűrűségének változásai

→ eltérő becslések a pusztítás mértékére vonatkozóan: 20–50%

népességpusztulás elsősorban az Alföldön / K-i országrészben

→ m-ok aránya ↓

3. Új politika

a) kunok, jászok visszahívása – ?

← népességpusztulás

← katonai védelem megteremtése

– letelepítésük: Alföld

– önkorm., adómentesség („székek”)

– fontos katonai erő

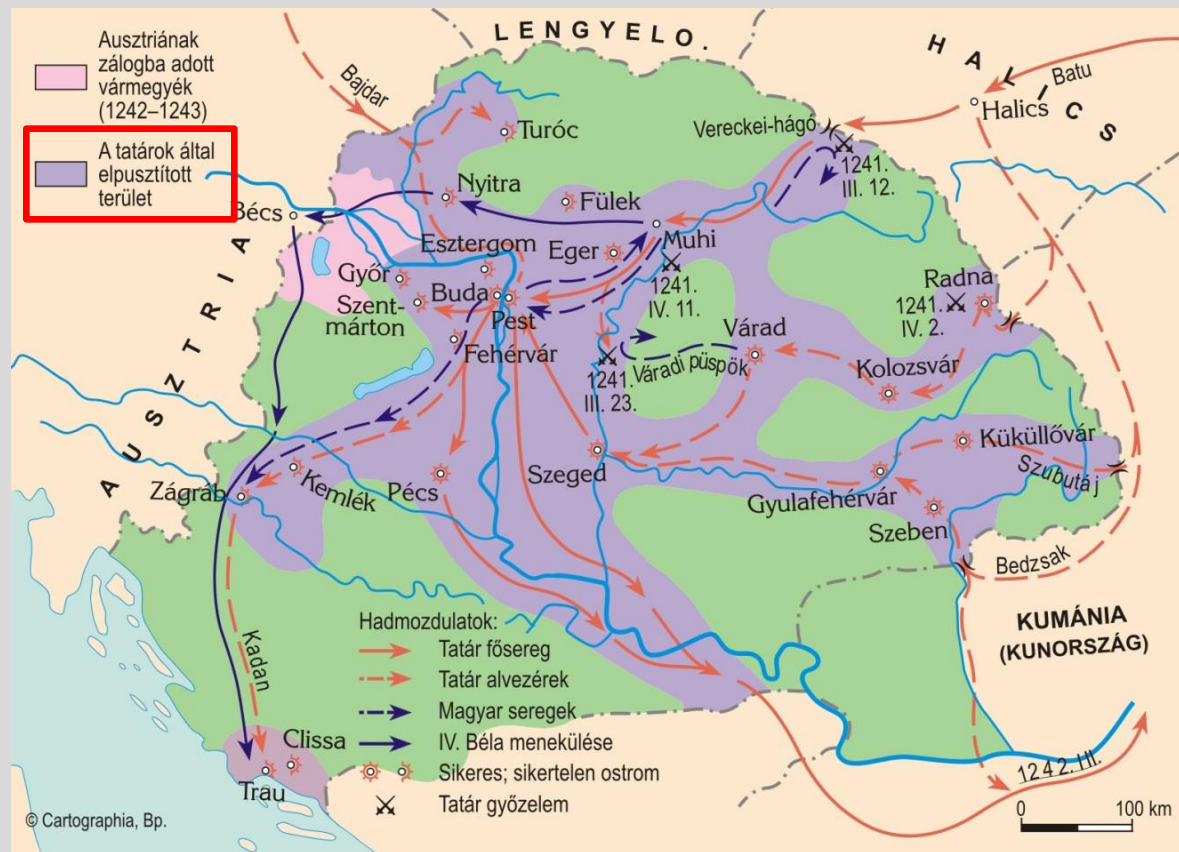
b) román / szláv bevándorlás a peremterületekre

az ország népessége nő

nő a nem magyar nyelvű lakosság aránya

c) királyi várak, kőfallal övezett városok (pl. Visegrád, Buda)

„A királyok kiválóságára tartozik [...], hogy dicsőségük a nép sokaságától bőségesebben gyarapodik. Innen van, hogy akarjuk, jelen levelünk tartalmánál fogva mindenki számára ismertté váljék, hogy mi [...] vendégeinknek, és mindenkinek, aki ahhoz tartozik ilyen szabadságot engedélyeztünk és rendeltünk: egy-egy telek után évenként három pondust tartozzanak fizetni.”

(IV. Béla oklevele, 1264)

adózási kiváltság a hospeseknek

→ Ny-i telepések behívásával is pótolták a népességet

→ ez kedvezően hat a hazai városfejlesztésre

d) birtokadomány várépítéshez kötve

a birtokvisszavétel politikáját a birtokadományozás váltotta fel...

→ a -i hatalom további gyengülése, a főurak erősödése

*Az esztergomi latinok pecsétje
(13. sz. első fele,
pecsétnyomó: MNM)*

Boldogkő vára (Hernád völgye)

